

Barne- og familiedepartementet

Grimstad 14. november 2024.

HØRINGSSVAR FRA STINE SOFIES STIFTELSE - REGULERING AV TAUSHETSPLIKT I TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNN

Vi takker for anledningen til å gi innspill til høring om endringer i reguleringen av taushetsplikt i tros- og livssynssamfunn.

Stine Sofies Stiftelse er en ideell organisasjon som arbeider for å forebygge, avdekke og ivareta barn som har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep og styrke barnas rettssikkerhet. Stine Sofie Senteret er et kurs- og mestringssenter for volds og overgrepsutsatte barn og deres trygge omsorgspersoner. Det er årlig ca. 500 barn som har opphold på Stine Sofie Senteret. Gjennom vår juridiske veiledningstjeneste og på Stine Sofie Senteret er vi daglig i kontakt med barn og familier som har vært utsatt for vold og overgrep.

Stine Sofie Barnehagepakke er et opplæringsprogram for barnehageansatte om vold og overgrep mot barn. Programmet skal styrke de ansatte sin kompetanse til å se og handle dersom de er bekymret for et barn. Kunnskap, personlige barrierer for å handle, tillitt til andre tjenester og organisasjonskultur er viktige elementer i programmet.

Å sikre oppfyllelsen av **barns grunnleggende rettigheter** er en viktig del av arbeidet for å gi alle barn en trygg barndom. Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2 gir alle barn rett til omsorg og artikkel 19 gir barn rett til beskyttelse mot vold og omsorgssvikt. Artikkel 39 gir barn som har vært utsatt for vold eller vanskjøtsel rett til rehabilitering. Grunnloven § 104 verner om barns rett til å bli hørt, barns rett til utvikling og trygghet og at barns beste skal være et grunnleggende hensyn i alle handlinger og avgjørelser som berører barn.

Det er **staten** som har ansvar for å sikre barns helt grunnleggende rettigheter. Staten må sikre at barn får omsorg og blir beskyttet på alle offentlige arenaer som barnehage, skole og helsetjenesten. Men staten har også et ansvar for å sikre barns rett til omsorg og beskyttelse i hjemmet og på andre arenaer som idrett og i deltagelse på aktiviteter i regi av ulike tros- og livssynssamfunn.

Omsorgssvikt, vold og overgrep er et **folkehelseproblem**. For det første viser ulike omfangsundersøkelser at et høyt antall mennesker i Norge har opplevd vold eller overgrep. En nasjonal omfangsstudie fra 2023 (NKVTS

<https://www.nkvt.no/rapport/omfang-av-vold-og-overgrep-i-den-norske-befolkningen/>) viste at om lag 1 av 10 oppga å ha blitt utsatt for alvorlig vold i barndommen, og 1 av 3 hadde vært utsatt for mindre alvorlig fysisk vold fra foreldrene sin. Omtrent 1 av 5 hadde vært utsatt for en eller annen form for seksuelle overgrep før fylte 18 år.

For det andre har vi i dag bred forskning som viser **klar sammenhengen** mellom det å være utsatt for alvorlige belastninger som barn og senere både fysiske og psykiske helse- og livsstilutfordringer. Det kan gå utover barnas utvikling og ha negative konsekvenser gjennom barndom og videre inn i voksenlivet og alderdommen. Både de personlige belastningene og konsekvensene for samfunnet er store.

Tro- og livssynssamfunn

Barn er helt prisgitt andre voksne. Først og fremst foreldrene, men også andre voksne de møter i nabolag, barnehage, skole, fritidsaktivitet, på nett eller i en kirke, menighet eller forsamling. Mange tros- og livssynssamfunn har et bredt tilbud til barn, unge og deres familier. De betyr at de vil møte mange sårbare barn og familier. I tillegg er det viktig med et særskilt fokus på forebyggende tiltak på alle arenaer og møteplasser der det oppholder seg mange barn og unge. Derfor er også Stine Sofies Stiftelse opptatt av å sikre et lovverk som også ivaretar hensynet til barnas beste i tros- og livssynssamfunn.

Sammen med Pinsebevegelsen tok vi initiativ til å løfte opp behovet for klargjøring og endring av dagens regler for taushetsplikt og deling av informasjon i trossamfunn. I samarbeid med flere organisasjoner (Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, VAKE og Norges Kristne Råd) som representerer et bredt spekter av ulike tros- og livssynssamfunn, tok vi kontakt med departementet med et felles ønske om en gjennomgang av dagens regler og behov for klargjøringer.

Vi takker departementet for å ha fulgt opp med å utarbeide et høringsnotat med forslag til lovendringer og ønske om innspill. Høringsnotat gir en grundig innføring i bakgrunnen for dagens regler om taushetsplikt for prester og forstandere i straffelovens § 211.

Taushet eller tale

Straffeloven § 211 gjør det straffbart for noen yrkesgrupper, som prester og forstandere, å bryte tausheten om hemmeligheter som noen har betrodd dem i rollen som prest eller forstander.

Samtidig har alle, også prester og forstandere, en plikt til å avverge enkelte alvorlige lovbrudd og det er straffbart å ikke oppfylle plikten til å avverge. Avvergeplikten etter straffeloven § 196 går foran prester og forstandere sin taushetsplikt.

Dersom vilkårene for å avverge ikke er oppfylt, har prester og forstandere plikt til å være tause. Prester og forstandere har i dag ingen opplysningsplikt eller opplysningsrett til barnevernstjenesten. Dette er i motsetning til f.eks. ansatte i barnehage, skole og i helsetjenesten som har en lovbestemt opplysningsplikt til barnevernstjenesten dersom de har grunn til å tro at et barn blir utsatt for vold eller alvorlig omsorgssvikt.

Trygge rom

Både voksne og barn har behov for steder der det kan være trygt å fortelle og dele erfaringer om eget liv uten at andre skal få vite hva som ble sagt. I tillegg har skriftemål en spesiell religiøs betydning i enkelte trossamfunn. Det er lang historisk tradisjon i Norge for å verne om prester og forstanderes taushetsplikt.

For barn og unge som utsetter for omsorgssvikt og vold, er det viktig at det avdekkes og stanses. Og at barna får god hjelp og oppfølging. Vi lærer barn om hva som er lov og ikke og forskjellen på gode og vonde hemmeligheter. Vonde hemmeligheter skal barna ikke bære alene, men fortelle til en voksen. Trygge voksne som kan hjelpe barna. Og for å hjelpe, så må de voksne ha mulighet til å be andre om hjelp. Mange barn og unge holder det imidlertid skjult. I snitt tar det 17.5 år før man forteller om overgrep. Informasjon og kunnskap fra andre enn barna er derfor viktig at ikke forblir skjult, men at det kan deles til det beste for barna. For å kunne hjelpe barn og unge, er det derfor viktig at man kan dele opplysninger for å kunne be om hjelp. Deling av opplysninger av omsorg for barnet.

Regler om taushetsplikt

Dagens regler om rekkevidden av taushetsplikt etter straffeloven § 211 er som nevnt uklar. Det er helt avgjørende at reglene for når man har taushetsplikt og når man skal eller kan dele opplysninger er mest mulig klare. Uklare regler bidrar til usikkerhet. Taushetsplikten står sterkt i mange trossamfunn og derfor frykter vi at uklarheten bidrar til en strengere praksis enn lovens krav. Konsekvensen blir at barn og unge ikke får adekvat hjelp.

Høringsnotatet redegjør for dagens regler og bidrar til å klargjøre og avgrense rekkevidden av taushetsplikten etter strl. § 211. Samtidig gjenstår det flere uavklarte forhold.

Det ene forslaget fra departementet er å fjerne reglene om taushetsplikt fra straffeloven, uten å overføre de til trossamfunnsloven. Da overlater man til det enkelte tros- og livssynssamfunn å utforme egne regler for taushetsplikt.

På den måten får man fjernet alle uklarheter i straffeloven, samtidig som det enkelte trossamfunn står fritt til å tilpasse reglene til seg.

Flere har påpekt at taushetsplikten for trossamfunn fyller en viktig samfunnsfunksjon ved å tilby trygge rom for fortrolighet, sjelesorg og skriftemål. Å fjerne regler om taushetsplikt kan bidra til å svekke vernet og legitimiteten til slike «trygge rom» som har stor betydning for mange.

En annen viktig konsekvens er at en ved å fjerne regler om taushetsplikt, også mister muligheten til å regulere og opplyse om plikter og muligheter til å dele opplysninger om et barn som f.eks. blir utsatt for omsorgssvikt eller vold. Spennet i kompetanse, profesjonalitet, organisasjonskultur og fokus på beskyttelse av barn varierer stort mellom de ulike samfunn og organisasjoner. Det kan bety av noen vil ha lite fokus på dette og det åpner også for strengere praksis enn i dag.

Vi er derfor enig med de som har påpekt at det i realiteten kan føre til en svekkelse av barns rettsvern å fjerne alle regler om taushetsplikt helt.

Vi støtter derfor at reglene om taushetsplikt for prester og forstandere tas ut av straffeloven, men at det tas inn nye bestemmelser i trossamfunnsloven.

Vi støtter at reglene om bevisforbud videreføres.

Personkrets

Dersom reglene om taushetsplikt overføres til trossamfunnsloven, gjenstår det fortsatt å avklare hvor langt bestemmelsen rekke og hvem som har lovbestemt taushetsplikt.

De ulike tros- og livssynssamfunn er nærmest til å gi innspill her og vi viser til de ulike høringsinstansenes innspill her. Det viktigste er at det bidrar til mer klarhet og tar opp i seg den dagens mangfold.

Departementet har i høringsnotatet kommet med to forslag.

Vi mener forslaget i pkt. 7.12.3 er å foretrekke mht til klarspråk, tilpasning til dagens mangfold av samfunn og beskyttelse av personvernet.

Presten og tilsvarende sjelesørgere i fast organiserte tros- og livssynssamfunn som mottar betroelser som ledd i utøvelse av tro eller livssyn, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i denne forbindelse får vite om noen personlige forhold.

Bruk av «han» må imidlertid erstattes av et kjønnsnøytralt begrep, som «de».

Samtidig kan vi ikke se at det skal være behov for å pålegge forskrift, som igjen skal ajourføres til departementet. Vi mener det må være tilstrekkelig at departementet sier noe mer utfyllende om praktiseringen i forarbeidene til loven og at man overtaler til det enkelte tros- og livssynssamfunn å presisere hvem som er omfattet i egne interne rutiner.

Uansett hvilket alternativ man velger, så mener vi det er behov for en tydeligere regulering av opplysningsretten når det gjelder «vonde hemmeligheter» som gjelder barn og unge.

Regler om opplysningsrett – barnet det viktigste

Det er behov for en bedre beskyttelse av barn og unge. Regler om taushetsplikt må derfor åpne for en større mulighet til å melde fra om bekymring for et barn og ungdom enn i dag.

Dagens avvergeplikt etter straffeloven § 196 gir en plikt til avverge noen bestemte fremtidige handlinger, som alvorlig vold og seksuelle overgrep.

Omsorgssvikt er ikke en del av avvergeplikten eller andre mindre alvorlige lovbrudd. I tillegg stiller strl. § 196 krav om at det fremstår som «sikker kunnskap eller mest sannsynlig» at lovbruddet er eller vil bli begått. Det stille store krav til kunnskap.

I arbeidet med denne tematikken, har flere trossamfunn vært tydelige om at de ønsker en større mulighet til kunne melde videre bekymringer rundt et barn. Selv om ikke alle i trossamfunnet vil være underlagt en lovbestemt taushetsplikt, er det uheldig og negativt at øverste leder som er prest eller forstander, ikke kan melde bekymring. Reglene om nødrett vil bare helt unntaksvis kunne komme til anvendelse og er også vanskelig å vurdere for den enkelte.

For å kunne beskytte og ivareta barn på en bedre måte enn i dag, mener vi derfor at loven må åpne for at trossamfunn kan regulere unntak fra taushetsplikten for å kunne dele opplysninger som gjelder bekymring for alvorlig omsorgssvikt og vold mot barn. Det er naturlig å ha samme mulighet som f.eks. helsepersonell har i dag.

Det er vist til Danmark, der prester i den danske folkekirke har en opplysningsplikt til barnevernstjenesten. En opplysnings**plikt** vil kunne være vanskelig å regulere og håndheve i en frivillig sektor med store ulikheter, der det er alt fra frivillige medarbeidere til fast ansatte, medarbeidere med ulik grad av krav til utdanning, til ansatte med høy utdanning og profesjonalisert organisering.

En opplysnings**rett** som er knyttet til bekymring for barn og unge spesielt, vil åpne opp for at trossamfunn får en større mulighet til å beskytte og ivareta barn. I dag risikerer menighetsledere straff dersom de melder bekymring til barnevernstjenesten. Hensynet til barna må her veie tyngre enn i dag. Derfor mener vi det må inn unntak i loven som gir alle trossamfunn en større rett til å dele opplysninger til beste for det enkelte barn.

Forslag i pkt. 7.12.2 er slik:

Prester i Den norske kirke og prest eller tilsvarende sjelesørger i fast organisert tros- og livssynssamfunn, har taushetsplikt om hemmeligheter som er betrodd dem i anledning av stillingen eller rollen, men mindre annet følger av vedtekter eller liknende fastsatt av tros- og livssynssamfunnet.

Muligheten for trossamfunn til å gi unntak for opplysningsrett til f.eks. barnevernstjenesten må gjøres tydeligere. Lovens ordlyd må være mer tydelig og presis så det er klart for alle at det ikke alltid vil være straffbart å melde bekymring f.eks. til barnevernstjenesten. Det vil gi bedre rettsvern for barn og åpne opp muligheten for en praksis som flere trossamfunn ønsker seg. Lovforarbeidene og eventuelle veiledere bør klargjøre dette.

Vi foreslår at det står et eget avsnitt om at den lovbestemte taushetsplikten ikke er til hinder for egne regler om opplysningsrett til å melde bekymring for et barn til barnevernstjenesten jf. barnevernsloven 13-2.

Det er uansett behov for å sikre at alle tros- og livssynssamfunn tar et større ansvar for hvordan de forebygger, avdekker og følger opp bekymring for barn og unge som deltar på ulike aktiviteter i regi av trossamfunnet. En mulighet er å stille krav i trossamfunnsloven om at alle registrerte tros- og livssynssamfunn skal utarbeide egne rutiner for taushetsplikt, avvergeplikt og opplysningsrett som gjelder barn og unge spesielt.

Det er fremover behov for å utarbeide veiledere og materiell slik at de ulike trossamfunn og livssynssamfunn alle får mer handlingskompetanse til å avdekke og ivareta barn som utsettes for ulike former for vold og omsorgssvikt og at myndighetene bevilger ressurser til dette arbeidet.

Med vennlig hilsen

Ada Sofie Austegard
Generalsekretær
Stine Sofies Stiftelse

Line Duesund Svendsen
Juridisk rådgiver
Stine Sofies Stiftelse

